

Yliopistolaitoksen juhluvonna katseet tulevaisuudessa

■ Thomas Wilhelmsson

Helsingin yliopisto täyttää kuluvana vuonna 375 vuotta. Yliopiston juhluvuosi on samalla Suomen yliopistolaitoksen yhteinen merkkipäivä. Kuluneiden 375 vuoden aikana Suomeen on rakennettu kattava yliopistolaitos, joka on ratkaisevasti myötävaikuttanut suomalaisen yhteiskunnan muotoutumiseen ja kehittymiseen.

Kun sittemmin Keisarilliseksi Aleksantherin Yliopistoksi ja Helsingin yliopistoksi muuttunut Kuninkaallinen Turun Akademia perustettiin, tavoitteet olivat korkealla. Yliopiston avajaisissa dekaani Mikael Wexionius lausui tunnetussa loppurukouksessaan:

”Salli sinä, oi ikuinen Jumala, että tätä Turkulaista Akatemiaa ylistettäisiin koko maailmassa kuin Kreikkalaisten Ateenalaista; että se Teologisissa opinnoissa olisi Wittenbergin, Helmstedtin ja Rostockin veroinen. Ettei se Lainopin opinnoissa jäisi Marburgin, Altdorfin, Leipzigin tai Jenan jälkeen. Että se Lääketieteellisessä tiedekunnassa vastaisi Padovaa, Freiburgia, Strasbourgia ja Pariisia. Että se Filosofian puhtaudessa kilpailisi kaikkien näiden ja muiden mainitsematta jääneiden kanssa.” (Klinge ym., *Kuninkaallinen Turun Akademia 1640–1808*, Otava 1987, s. 91).

Vaikka Wexioniuksen sanavalintoja saatetaankin tulkita vain omalle ajalleen tyyppillisen mahtipontisuuden ilmentyminä, ne ovat nykypäivän näkökulmasta mielenkiintoisia. Ensinnäkin lainaus osoittaa, ettei yliopistojen välinen laatukilpailu ole uusi asia. Jo vuonna 1640, kauan ennen kansainvälisten yliopistovertailujen syntyä, osattiin nimetä opinahjoja, jotka olivat erityisen nimekkäitä ja joiden laatua pidettiin korkeana. Juuri näihin uusi yliopisto halusi vertautua.

Mikä tärkeämpää, Wexioniuksen asettamat tavoitteet on aikoja sitten saavutettu. Kansainvälisiä yliopistovertailuja ryhdyttiin tekemään 2000-luvun alussa. Viimeistään ne todistivat, että Helsingin yliopisto on huomattavasti edellä useimpia Wexioniuksen mainitsemia yliopis-

toja. Helsingin yliopistosta on tullut juuri sellainen kansainvälinen maailmanluokan yliopisto, jollaista hän toivoi.

Kilpailu on tänään paljon kovempaa kuin 375 vuotta sitten. Kun yliopiston perustamisen aikoihin maailmassa oli todennäköisesti selvästi alle sata yliopistoa, nyt niitä on laskutavasta riippuen 14 000–17 000. Helsingin yliopisto on edelleen sadan parhaan joukossa. Myös koko Suomen yliopistolaitos on noussut kansainvälisesti arvioiden kovalle tasolle.

Helsingin yliopisto ei kuitenkaan juhluvonnana aio keskittyä kunniakkaan historian tarkasteluun. Tähtäin on tulevaisuudessa ja yhteiskunnassa. Miten Helsingin yliopisto ja Suomen yliopistolaitos kokonaisuudessaan voivat palvelella sekä yhteiskuntaamme että ihmiskuntaa tulevien vuosien aikana? Kuinka toimimme parhaiten yhteiskunnassa, kun lähestymme 400-vuotisjuhlallisuuksia? Mitä pitää tehdä, jotta Helsingin yliopisto silloinkin kuuluu maailman parhaiden yliopistojen joukkoon?

Tänä vuonna Helsingin yliopisto esittelee tieteellistä ja koulutuksellista antiaan viiden teeman avulla: Globaali Helsinki, Terveys ja hyvinvointi, Ympäristönmuutos, Muuttuvat maailmankuvat ja Tulevaisuuden oppiminen. Näiden teemojen kautta on rakennettu myös kansainvälisesti ainutlaatuinen, ratkaisuhakuinen tiedekilpailu Helsinki Challenge (<http://challenge.helsinki.fi/>).

Viidestä teemasta Tulevaisuuden oppiminen on erityinen, sillä sen käsittely on samalla yliopiston oman roolin ja aseman pohtimista. Oppilaitoksena yliopiston on mukauduttava siihen, miten ihminen tulevaisuudessa oppii. Hyvän yliopiston tulee opetuksen saralla toimia edelläkävijänä eikä jarrumiehenä.

Tämän pitäisi olla itsestäänselvyys, mutta se ei ole. Kansainvälinen yliopistopolitiikkaa käsittelevä kirjallisuus on täynnä analyysejä, joiden mukaan yliopistot ovat seuraavan digitaalisen vallankumouksen uhreja:

”If universities fail to rethink their strategic situations and business models, they may well fall to the coming educational ‘tsunami.’ (Gary King & Maya Sen, *The Troubled Future of Colleges and Universities*, PS January 2013).

”In fifty years, if not much sooner, half of the roughly 4,500 colleges and universities now operating in the United States will have ceased to exist. ... it will end a system of higher education that, for all of its history, has been steeped in a culture of exclusivity... The college classroom is about to go virtual.” (Nathan Harden, *The End of the University as We Know It*, *The American Interest*, December 2012).

Samansuuntaisia kielteisiä ennusteita on lausuttu myös kotimaisessa keskustelussa. Yhdysvaltalaisen huippuyliopistojen MOOCit (*Massive Open Online Courses*) eli avoimet verkkokurssit veisivät pohjan kotimaiselta yliopistolaitokselta.

Suomen yliopistolaitos on 375 vuotisen historiansa aikana joutunut sopeutumaan monenlaisiin teknologisiin, pedagogisiin, yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin. Digitaalinenkaan vallankumous ei pysty tuhoamaan tai marginalisoimaan luovaa ja joustavaa yliopistolaitosta.

Vaikka yliopistot eivät kaadu, ne muuttuvat ja vieläpä syvällisellä tavalla. Tiedämme melko varmasti, että yliopistot ehkä jo kymmenen vuoden kuluttua ovat radikaalisti erilaisia kuin tänään, mutta emme tiedä miten.

Viimeistään tablettisukupolven astuminen koulutielle haastaa syvällisesti koulutuksen ja oppimisen perinteisiä muotoja. Jos on oppinut googlettamaan jo ennen kuin on osannut kunnolla lukea, tiedon siirtämiseen perustuva pedagogiikka ei houkuttele. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa tietäminen sinänsä ei ole ratkaisevaa, vaan kyky löytää, työstää ja luoda uutta tietoa laajasti.

Uudelle sukupolvelle ajan ja paikan käsitteillä on eri merkitys, ja ne ovat vähemmän tärkeitä kuin aiemmille sukupolville. Tietoa on aina saatavilla lähes kaikesta ja missä vain. Yliopistojen on kyettävä osoittamaan, että opiskelija saa lisäarvoa sitoutumisesta fyysisessä maailmassa toi-

mivaan yliopistoon, jotta yliopistoon kannattaa tulla.

Täyttääkseen odotukset tulevaisuuden yliopiston tulee aktiivisesti käyttää hyväkseen virtuaalisesti saatavilla olevia koulutuksellisia sisältöjä ja olla avoin kaikkialle maailmaan. Sen tulee vahvistaa kykyä löytää, työstää ja luoda uutta tietoa sekä tuoda monitieteisyyden ja eri tieteenalojen edustajien välinen syvenevä yhteistyö tärkeäksi osaksi jokapäiväistä toimintaa. Yliopiston pitää ottaa todesta humboldtilainen visio opetuksen ja tutkimuksen yhteydestä. Siten yliopisto huolehtii siitä, että koulutuksellisten ja tieteellisten sukupolvien väliset kohtaamiset ovat arkipäivää kaikilla tasoilla.

Yliopiston on myös hyvä brändätä itseään elinikäisten ystävä- ja kollegaverkostojen tarjoajana ja vahvistajana. Muutoinkin sen tulee luoda läheiset yhteydet ympäröivään yhteiskuntaan ja kantaa sosiaalista vastuuta laajasti ymmärrettyinä. Yliopistolta odotetaan uudenlaista joustavuutta, jotta ihmisten yhä häilyvämmästä suhteesta aikaan ja paikkaan tulee voimavara eikä riski.

Digitalisaatio synnyttää runsaasti haasteita opetukselle. Jokainen *Tieteessä tapahtuu* -lehden lukija tietää, että tutkimuksen puolella haasteet ovat yhtä ajankohtaiset. Avoin tiede ja Big data ovat usein kuultuja iskusanoja. Nekin myötävaikeuttavat siihen, että yliopistolaitos on varsin erilainen, kun Helsingin yliopisto juhlii aikanaan 400-vuotispäiväänsä.

Menneisyyttä kannattaa juhlia, mutta tärkeämpää on pohtia tulevaisuutta. Kuluvana juhluvotena Helsingin yliopistossa tehdään molempia.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston kansleri.